

Tánczer Tibor részvétele a magyar űrkutatásban

Magyar Meteorológiai Társaság Meteorológiai
Távérzékelési Szakosztálya. 2022. november 9.

Tisztelt hallgatóság, kedves kollégák!

Tánczer Tibor barátunkra emlékezni gyűltünk össze. Nagyon sajnálom, hogy betegségem miatt nem tudok személyesen itt lenni, felkért előadásomat – amely Tibornak a kozmikus meteorológia hazai megteremtésében vitt szerepére vonatkozik -- csak írásban tudom előterjeszteni.

Ha felnyitjuk azt a könyvet, amely 2014-ben jelent meg a MANT kiadásában „Tudomány születik” címmel, akkor tíz interjút olvashatunk, amelyeket Elek László vett fel a magyar űrkutatás megteremtőivel az 1957 és 1980 közötti évekről. Természetesen köztük van a Tiborral folytatott beszélgetése is 22 oldalon. Ez minden bizonnyal a leghitelesebb forrás arról, hogy mit tett ő a műholdas meteorológia hazai megalapozása érdekében.

Meg kell említenem, hogy egy nálunk jóval idősebb kolléga, Aujeszky László volt az első olyan magyar meteorológus, aki már 1956 körül felismerte a hamarosan felbocsátásra kerülő műholdak várható jelentőségét szakterülete szempontjából, és erről terjedelmes tanulmányt írt az Élet és Tudomány Kiskönyvtára sorozatban még 1957 nyarán megjelent „Az űrhajózás” című könyvben. Tagja volt a MANT elődjeként 1956-ban megalakult TTIT Asztronautikai Bizottságnak is.

De akkor a gyakorlati alkalmazások még túl voltak a látóhatárunkon. Tibor ezekben a kezdeti években más, inkább teoretikus témákkal foglalkozott. Dési Frigyes, az intézet igazgatója megbízott ugyan valakit, hogy kövesse a műholdas meteorológia fejlődését, de az illetőt inkább más téma érdekelt. Az első műholdak megfigyeléseit az USA és a Szovjetunió sem tudta még igazán hasznosítani. 1964-ben történt meg a döntő lépés, amikor Tibor kapta meg Désitől a feladatot, ami lényegében három részből állt: 1/ sajátítsa el a műholdas meteorológia alapjait, 2/ hozza létre az intézeten belül azt a csoportot (osztályt), amely képes a műholdfelvételek hasznosítására, főleg az előrejelzés területén, 3/ tanítsa és képezze a fiatal meteorológusokat, hogy eredményesen művelni tudják majd ezt az ígéretes területet.

Már 1964-ben megkezdte az ismeretterjesztést és bekapcsolódott a MTESZ Központi Asztronautikai Szakosztályának munkájába is (később folyamatosan részt vett a KASZ vezetőségének tevékenységében). 1966-ban nagy lehetőséget kapott: fél évig Moszkvában, fél évig az USA-ban tanulmányozhatta ezen új szakterület pillanatnyi helyzetét. Mindig hangsúlyozta, hogy ehhez mindkét országban megkapott minden segítséget. Ettől kezdve hazánkban is fellendült a meteorológiai holdak méréseinek és felvételeinek gyakorlati hasznosítása. 1967-ben Pestlőrincen elkészült az első hazai készítésű vevőberendezés, amelyet 1968-ban egy modernebb angol vevő váltott fel. Tibor továbbra is a központban dolgozott, ott történt a felvételek feldolgozása, kiértékelése. (Eleinte még komoly időkésést okozott a Lőrinc és a központi épület közötti távolság, de ezt a problémát sikerült hamar megoldani.)

A Meteorológiai Szolgálat segítségével hamar kiépültek az első nemzetközi kapcsolatok is. Az Interkozmoszon belül Kozmikus Meteorológiai Munkacsoport alakult. Ebben és a nemzetközi űrkutatási szervezet (COSPAR) munkájában Tibor tevékenyen és sikeresen vett részt. Az évtized végére már 15 szakemberről állt Tibor csoportja.

Az 1970-es években megerősödött a szervezet: 1974-ben Pestszentlőrincen Tibor vezetésével létrejött a Kozmikus Meteorológiai Főosztály. Erősödött a kapcsolat a rokonterületeken dolgozó magyar űrkutató csoportokkal (ionoszférakutatás, semleges felsőléggör vizsgálata, magnetoszféra kutatások). A KASZ által évente, majd két évente

szervezett Ionoszféra-Magnetoszféra Szemináriumok, illetve az úgynevezett FÖLDFOTÓ szimpóziumok lehetőséget adtak eszmecserére és a tudományos kapcsolatok kiépítésére is. Időközben a műholdas adatok hazánkban is rendre bekerültek az időjárás előrejelzés folyamatába.

1979-től kötelező tárgy lett az ELTE meteorológus képzésében a műholdas meteorológia. Tibor természetesen kezdettől fogva aktívan közreműködött az utánpótlás képzésében. E tekintetben csúcsteljesítménye az 1988-ban megjelent „Műhold-meteorológia” című könyve, amely tulajdonképpen megalapozta és elősegítette az új tantárgy oktatását, de a kutatást is. 1991-től új feladatot kapott, egészen 1995-ös nyugdíjba vonulásáig az OMSZ tudományos titkáráként dolgozott.

Összegezve életművét azt érzem a legfontosabbnak, hogy a gyakorlati célú ürtevékenység egyik legfontosabb területén, vagyis a kozmikus meteorológiában az OMSZ-on belül létrehozta a magyar bázist. Emellett számomra emlékezetes, hogy milyen kitartással és aktivitással segített ismertetni a műhold-meteorológia legújabb eredményeit. Bármikor felmerült a javaslat, hogy a KASZ valamelyik rendezvényén erre lehetőséget kell biztosítani, Tibor azonnal magas színvonalú előadással jelentkezett. De örömmel részt vett a KASZ és a MANT olyan, nagyszabású vállalkozásaiban is, mint az Űrhajózási Lexikon, majd később az Űrtan könyv, vagy a Távérzékelési Értelmező Szótár. Számos népszerű cikket is írt, emellett rendszeresen tartott ismeretterjesztő előadásokat is. Ezt a sokféle aktivitást, amely szervesen illeszkedett a magyar űrkutatási tevékenységbe, mind a rá annyira jellemző szerénységgel végezte. Hiányozni fog, emlékét megőrizzük!

Almár Iván
a MANT örökös tiszteletbeli elnöke